

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Mishle

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

07

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9155

(כד) אורח חיים למעלה
למשכיל. כמו שרפי' עומדי'
ממעל לו (שס) כלומר לפני
החכם קשטה ומוכנת אורח
חיי'. (כז) עובר ביתו שהוא
בולע גלע: ואנא מתנות
ישיה. מאחר שהוא שונא
מתנו' כ"ש שונא את האל:
(כח) לב לדיק יהנה לענות.
יחשוב ויבין מה יענה קודם
שישיב דבר: (ל) מאור
עינים בתורה ישמח לב.
שואלין ממנו דבר ויודע
מה להשיב. ולפי ששטו
כמשעו דבר שהוא תאוה
למראות עינים משמח הלב
ומלחמח תוגת הלב כגון גן
ירק ונהרות המושכים:
(לג) ולפני כבוד ענוה.
הענוה גורמת שהכבוד בא:

טז (א) לאדם מערפי
לב. הוא סודר עלתו
ודבריו בלבו: ומה' מענה
לשון. כשכח להטיב הקדוש
ב"ה משכילו בדבריו או אם
זכה מומן לו מענה טוב:
(ב) ותוכן רוחות ה'. ומונה
הלכבות מי הטוב ומי הרע:
גול

ב א ו ר

(כד) למשכיל, הוא מענין
ויהי דוד לכל דרכיו משכיל
(שמאל ס' י"ח י"ד) כלומר
מאוסר. למען, הוראתו
לפעמים כמו למען זאת,
דעשה חוב, דעסוועגען, וכן
למען יזמך כבוד (תהלים
ל' י"ג) ועיין ספר המלים
להתכנס גשעניוה שרש מעג,
והכוונה בי מני אז שמו
האנשים אולר החיים והטוב
בשמי' ממעל, ומקור המות
והרע בשאול מתחת, ונדע,
כי רוח אמונת העם תמיד
בפי רמלין, ולזה אמר הזכ'
בי

(כד) אֲרַח הַיּוֹם לְמַעַל לְמִשְׁכִּיל
לְמַעַן סוֹר מִשְׂאוֹל מָטָה:
(כה) בֵּית גֵּאִים יִסַּח וַיְהוֶה
וַיִּצַּב גְּבוּל אֶלְמִנָּה:
(כו) הוֹעֵבֶת יְהוָה מִהַשְׁבוֹת רַע
וְטֹהָרִים אֲמַר־נָעַם:
(כז) עֵכָר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע
וְשׂוֹנֵא מִתְּנַת יְהוָה:
(כח) לֵב צַדִּיק יִהְיֶה לְעֲנוֹת
וּפִי רָשָׁעִים יִבְיַע רָעוֹת:
(כט) רִחוּק יְהוָה מִרָשָׁעִים
וְתִפְלַת צַדִּיקִים יִשְׁמַע:
(ל) מְאֹר־עֵינַיִם יִשְׂמַח לֵב
שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְשֶׁן עַצְמָם:
(לא) אֶזֶן שֹׁמֵעַת תּוֹכַחַת חַיִּים
בִּקְרִב חֲכָמִים תִּלְוִין:
(לב) פֹּרַע מוֹסֵר מוֹאֵם נַפְשׁוֹ
וְשׂוֹמֵעַ תּוֹכַחַת קוֹנֵה לֵב:
(לג) יִרְאֵת יְהוָה מוֹסֵר חֲכָמָה
וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנוּה:

טז

(א) לְאָדָם מְעַרְכֵי-לֵב
וּמִיְהוָה מַעֲנָה לְשׁוֹן:
(ב) כָּל-דַּרְכֵי-אִישׁ זָךְ בְּעֵינָיו
וְתִכֵּן רוּחוֹת יְהוָה:

ש ש ל י ט ו ט ו

ב א ו ר ל ט

(נד) אויפֿווערטס פֿיהרט דען גליקועליגען דער פֿפֿאָד דעם לעבענס,

דאָרום ווייַע דער טיעפֿען העללע אויס.

(נה) דאָהויז דער איבערמיטהיגען צערשטערט דער עוויגען דען גרענעשטיין דער וויטטווע שטעללט ער פֿעסט.

(נו) זאָ וויא דעם עוויגען באָהאַפֿטע געדאַנקען איין אַבשייא זינד,

זאָ דען ריינען זיסע שטייַעלייען.

(נז) דער געווינזיכטיגע בעטריכט זיין הויז,

ווער געשענקע האַססעט, לעכט גליקליך.

(נח) דעם פֿראַממען הערץ איבערלעגט, וואָס צו אַנטוואַרטען זיין,

דעם מונדע דער פֿרעפֿלער ענטשטערעהמט טהאַרהייט.

(נט) פֿאָן דען גאַטטלאָזען בלייבט דער עוויגע פֿערן,

דאָ געבעט דער פֿראַממען ערהערט ער.

(ס) איין פֿריינדליכער בליק ערפֿרייעט דאָ הערץ,

איין געאַרדנעטער בעריכט, גיבט דעם געביינע מאַרק.

(סא) איין אָהר, דאָ אויף לעבענסרעגעלן מערקט,

וויילעט גערן אונטער וויזען.

(סב) ווער צוֹכט פֿערווירפֿט, ווירד זיך זעלכסט פֿעראַכטען,

ווער אויף ערמאַהנונג מערקט, ערווירכט זיך זעלכסט.

פֿערטרויען.

(ג) גאַטטעספֿורכט ענשטעהט אויס וויזער צוכט;

עחרע פֿאַלגט אויף בעשיידענהייט.

ט ו

(א) דער מענש קאָן זיינע געדאַנקען אָרדנען,

דאָך גאַטט פֿערלייהעט דען פֿאַרטראַג.

(ב) דער וואַנדעל פֿיעלער שיינט אונשולדיג צו זיין,

גאַטט אַבער ערפֿאַרשט דען גייסט.

בעי

כי ארז חיים למשכיל הוא למעלה, ולכן, סור אתה משאול מטה. (כה) בית גאים יסח ה', יעתיקו ממקומו, כי ולא יזח החסן (שמות כ"ח כ"ח) אולם גדול אלמנו (השכלות והנדבא) יכב ה' שלא יסיג אחר גדולם כי הוא אפי יחומים ודיין אלמנות. (כו) הועבה ה', תועבת עומד במקום שנים והכוונה כאשר תועבת ה' מחשבות רע, כן יתעבו הטבורים אמרי נועם דברי חלקלקות, כי זה יורה על מחשבות רע. (כז) עבר ביתו, לדעתי (וכן נראה מדברי הראב"ע) ידבר מה מן הדיין ואמר כי אם הוא צוכע כלע בענין ויטו אחר הנלע (שמואל ח' ג') ויקח אחד לעות הדין, עבר ביתו, ומי שהוא שונא מתנות המביאים לו מבעלי הדינים אם גם לא על כל השחד הוא ימי'. וכבר הזהירו חז"ל על זה, שאסור לקחת שחד אפי' לשפוט לדיק, וגם שחד דברים אסור לקבל. (כח) זפי רשעים יביע דעות, כאשר נאמר על כל דבר הנאה ומקובל, טוב, כן נאמר על הסובס, רע. (כט) רחוק ה' מרשעים, אם יקראוהו לא יענס, חול' תפלת לדיקים ישמע מיד. (ל) מאור עינים, פכר השכיל החכ' געזעניוס לפרש בספר המלין שלו כי מאור עינים הוא סנר פנים יפות המשמח לב עמיתו ועפ"י חרגמתי גם החלק השני מן המאמר בענין הדומה לו, והוא שהשמועה אשר יגיד האד' באופן טוב ונאה תדען עלם. (לא) און שמעת, האון אשר תחשוק לשמוע תוכחת חיים, תתאוה לשכון תמיד בין חכמים לשמוע חכמה מפייהם. (לב) פורע מוסר, מי שהוא פורע מוסר לסוף הוא נכזה בעיניו, ומי ששמע לחוכחת הוא יקנה לב לנפשו. (לג) יראת ה' מוסר חכמה, יפה אמר השלם רא"א כי לפני במאמר השני נמשך לפניו, ושעורו לפני יראת ה' תהיה מוסר חכמה.

טו (א) לאדם מערכי לב, לדעתי כוון בזה החכם להורות כי רוח המליכה אך ממרום יערה ואינו ניד האדם להשיג לשון למודים אם לא מנטן אמו הוקדש לזה כמו שיאמ' הלועז (חיון דיכטער חוס געבאָרען ווערדען). (ב) כל דרכי איש, קשור שני המאמרים כל ידעתי לבון לכל המבארים, ולזה אמרתי כי מלת בעיניו שב על דרכי והוא מענין המראה והתאר (דיו חייסערליכע גע).

- (ג) גֹּל אֶל-יְהוָה מַעֲשֵׂיךָ וְיִכְנֹנוּ מִחֲשַׁבְתֶּיךָ:
- (ד) כָּל פֶּעַל יְהוָה לִמְעַנְהוּ וְגַם-רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
- (ה) תֹּועֵבֶת יְהוָה כָּל-גְּבַה-לֵב יָד לַיָּד לֹא יִנְקָה:
- (ו) בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכְפֹּר עֵוֹן וּבִירְאָת יְהוָה סוּר מֵרַע:
- (ז) בְּרָצוֹת יְהוָה דַּרְכֵי-אִישׁ גַּם-אֲוִיבֵיו יִשְׁלַם אֹתוֹ:
- (ח) טוֹב מֵעַט בְּצַדִּיקָה מֵרֹב הַבּוֹאֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט:
- (ט) לֵב אָדָם יִחְשַׁב דַּרְכּוֹ וְיְהוָה יִכּוֹן צַעְדּוֹ:
- (י) קָסָם | עַל-שְׁפִתַי-מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל-פִּיו:
- (יא) פֶּלֶס וּמֵאֲזָנֵי מִשְׁפָּט לִיהוָה מַעֲשֵׂהוּ כָל-אֲבְנֵי-כִים:
- (יב) תֹּועֵבֶת מְלָכִים עֲשׂוֹת רָשָׁע כִּי בְצַדִּיקָה יִכּוֹן כֶּסֶף:
- (יג) רָצוֹן מְלָכִים שְׁפִתַי-צַדִּיק וּדְבַר יִשְׂרָאֵל יֵאָהֵב:
- (יד) חֶמֶת-מֶלֶךְ מִלְּאֲכֵי-מוֹת וְאִישׁ חָכָם יִכְפָּרְנָה:

(ג) גול אל ה' מעשיך. גלגל והשלך עליו כרכיך ויכנו מחשבותיך. ד"א גול אל ה' מעשיך התפלל לפניו כל כרכיך: ויכנו. יתבוססו ויתקיימו: (ד) כל פעל ה' למענהו. הכל עשה בשביל קילוסו כמו ענו לה' בתודה (ההלים קמ"ז). ד"א להעיד עליו כלומר פעלו מעיד עליו על גבורותיו שניהם בהגד' תילי' וגם רשע עשה להניחו ליום רעה וכל זה לקילוסו: (ה) יד ליד לא ינקה. מיד ליד בא לו גמול גובה לבו: (ו) וביראת ה' סור מרע. ע"י יראת ה' סור מרע: (ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו. ירעה לו שיהיו שלימי' עמו: (ט) לב אדם יחשב דרכו. ללכת דרך ישר: וה' יכין צעדו. כמו ששינו הנבא לטהר מסייעין לו: (י) קסם על שפתי מלך. על שפתי חכם היושב בדין: (יא) פלס ומאזני משפט וגו'. לשלם לאדם כפעלו. משפט יושט"ל"יה בלע"ז פרעון עונו' האדם בשלם ומאזני: מעשהו כל אבני כווס. כאשר יש באבני כווס משקלות גדולות וקטנות הכל לפי פעלו של אדם: (יב) תועב' מלכים עשות רשע. דבר תיעוב הוא לדיינים ואין הגון להם לגשות רשע: (יד) חמת מלך. הוא במלאכי מות בשלומו מיתתם: ואיש חכם יכפרנה. יפייסנה: באור

באור

געטטאָלט) וכמוהו רבים עיין רד"ק, והכוונה כי כל איש ישתדל לתת לדרכיו

מראה טוב, אולם ה' הוא תוכן רוחות ויודע להבחין בין ישר הולך ובין אשר ילפת ארמו ובא השם ברבים יען הכוונה שמאזיה לד שכניע אל דרכו ידמה לנו כי הוא טוב, והכוון

(ג) בעֲשֵׂיהֶל דַּעַם עוֹיְגֵעַן דִּינֵעַ אֹנְטֶרְנֶהמוֹנְגֵעַן,
דָּאָן גַּעֲלִינְגֵעַן אֲלַלֵּעַ דִּינֵעַ עֲנִטְוִירֶפֶעַ.

(ד) יַעֲדֵעַם וּוְעֵזֵעַן הָאָט גָּאָטט צו דַּעַסְסֵעַן אִיִּגְעֵנֶעם וּוְאָהֶל
גַּעֲשֵׂאָפֶּעַעַן,

אויך דען טאג דעם אונגליקס, צום הייל דער גאָטט-
לאָזֵעַן.

(ה) דַּעַר הָאָכְמִיטְהִיגֵעַ אִיזט דַּעַם עוֹיְגֵעַן אִיִּין גַּרִּייל,
שְׁנַעֲלֵל עַרְפֶּאָלְנֵט דִּיא אָהֶנְדוֹנֵג.

(ו) דוֹרְךְ לִיעֵבֶע אֹנֶד טְרִייע ווערדען זינדען פֿעֶרְגֶעֶבֶען,
דוֹרְךְ גָּאָטטֶעסֶפֶּוֹרֶכְט עֲנִטְגֶעֶהט מֵאָן דַּעַם לֶאָסְטֶער.

(ז) ווען גאָטט אִינֵעס מענשען אֹנְטֶרְנֶהמוֹנְגֵעַן בעגִינְסִיגֶעט,
מִיסְסֵעַן זַעֲלֶבְסֵט זִינֵעַ פֿיִינְדֵעַ עַם פֿאָלֶלְפִּיהֶרֶען העלפֿען.

(ח) בעססער וועניג בעוֹיטְצֵעַן מִיט רַעֲכֵט,
אֲלֵם פֿיעֵל אִיִּינְקָאָמֵעַן מִיט אֹנֶרְעֵכְט.

(ט) דַּעַן וּוְאָנְדֶּעֶל דַּעַם מַעֲנִשְׁעַן בעשטיממע זיין הערץ,
זִינֵעַן שְׂרִיטֵט צו לִיִּיטֵעַן אִיבֶּעֶרֶלֶאָסְסֵעַ עַר דַּעַם עוֹיְגֵעַן.

(י) אִינֵעַ צוִיבֶּעֶרְקֶרֶאָפֶּט וּוְאֲלֵטֶעט אויף דַּעַם קַעֲנִיגִים לִיפֿפֿען,
דְּרוּם דָּאָרְף אִים גַּרִּיכֵטֶע זִיין מוֹנֶד זיך נִיכֵט פֿעֶרְגֶעֶהֶען.

(יא) וּוְאָגַע אֹנֶד שְׂאֲלַע דַּעַם רַעֲכֵטִים זינד אין דַּעַר הָאָנְדֶּ
דַּעַם עוֹיְגֵעַן,

אֲלַלֵּעַ זִינֵעַ הָאָנְדֶּלֹנְגֵעַן זינד גַּעֲנוּיא עֶרוּוְאָגֵעַן.

(יב) אֹנְגֶּעֶרְעֵכְטֶע הָאָנְדֶּלֹנְגֵעַן מִיסְסֵעַן דַּעַם פֿירֶשְׁטֵעַן אִיִּין
גַּרִּייל זיין,

נור דורך גַּעֲרֶעֶכְטִיגְקִיט שְׁטַעֶהט פֿעֶסֶט דַּעַר טַהֶרָאָן.

(יג) קַעֲנִיגֵעַ מִיסְסֵעַן וּוְאָהֶלְגֶּעֶפֶּאָלֶלֶען הָאָבֶען נור אָן רַעֲדֶ-
לִיבֵעַן לִיפֿפֿען,

נור דען לִיעֵבֶען, דַּעַר רַעֲכֵטִיךְ שְׁפֶרִיכֵטִי.

(יד) דַּעַר צָאָרֵן דַּעַם קַעֲנִיגִים אִיזט טָאָדֶּעסֶעֲנִגֶּעֶל,
נור אִיִּין וּוְיִזְעַר מֵאָן קָאָן אִיהֶן פֿעֶרוּזֶהֶנֶען.

אין

זיחיד כי על כל דרך ודרך
ידבר כוודע. (ד) כל
פעל ה', הפסוק הזה כבר
פרשתי במעמר לספר דברי
(ד' כ"ח), והוא שהכוונה
כל פעל ה' הוא למען
הנכרח עלמו, וגם יום רעה
לרשע הוא לטובת הרשע,
כאשר אמר המשורר כי לא
ייסר האל מחמתו רק
ללמד לאדם להועיל
ולהטיב אחריתו. (ה) יד
ליד, רש"י ז"ל אמר מיד
ליד בא לו הגמול על גובה
לבו והכוונה עד מהרה
כרגע אשר יתן דבר מיד
ליד, וכן מרגלץ בפומי' חז"ל
מיד על המהירות, וכן נוטה
דעת הרלב"ג, וכן תרגמתי;
ואל נא תתמה קורא הנועים
כילעיל (י"א כ"א) תרגמתי
יד ליד בענין אזהרה, כי במקרא
הזה יקרה לכמה מאמרים
אשר יוכסלו בספר הזה,
שיתפרשו בכל מקום באופן
אחר, לפי יחוסם אל המאמר
שלפניו או לאחריו.
(ו) ברצות ה' דרכי איש,
הכוונה, כי אם ה' יחפץ
להלכות דרכי (עסקי) איש,
יסבב הדבר כי גם אויביו
יתמכו אותו להשלימו אם
גם נגד רצונו, כענין אתם
חשבתם לרעה ואקים חשב'
לטובה (בראשית נ' כ') ובא
ישלים ביחיד כי על כל אחד
ואחד ידבר, כאשר הערנו
פעמים. (ט) לב אדם,
הערה לאד' שיבטחה' וגם
כל יחדל מלעשות כל דבריו
ע"פ משפט השכל, אך הוא

יחשב את דרכו אשר יבור לו ואז יבטח בה', שיוליכנו בדרך מיאור. (י) קסם על שפתי מלך,
הכוונה כי יש למלך כח קוסם קסם אשר אך ברוח פיו יוליא כל דבר אל הפועל ויגזר אומר
ויקום מיד, ולכן לריך להזהיר שכל יחפץ במשפט, כי הדבר ילא מפי המלך ואין להשיב.
(יא) מעשהו, אין נפשי לכל הפירושים, ולכן יראה לי כי מעשהו כל יובן בהיפך, כל מעשהו,
כמו כל רבים עמים (תהלים פ"ט נ"א) שענינו כל עמים רבים, ורבים כמוהו (עיון מכלול
לד"ק), ושעורו וכל מעשהו באנני כים, ונחמר ב"ת השמוע בדרכו (ונראה שגם רש"י כוון
לדעת הזאת), ואמר זה להורות כי גם אלהים השופטים בארץ לריכים לעשו' משפט ולדקה כמותו.
(יג) רצון מלכים, יהי' אך לשפת נדק. יאהב, מכל אחד מהמלכים. (יד) חמת מלך, הוא
בעלמו מלאכי מות, כי כמעט יבער אפו וכבר נשפת האיש אשר יבעש עליו. יבשרגה, יבשר החמה.

(טו) צאור פני מלך חיים .
 מי שהקב"ה מסביר לו פנים
 חיים הוא לו לכך לריך אדם
 ליישר דרכו לפניו: ורצונו
 בעב מלקוש. מי שהוא
 מרוצה לו רצונו טוב לו בעב
 המביא את המטר: (יט) טוב
 שכל רוח. טוב להתחבר את
 ענוים ולהיות אתם שכל
 רוח מהיות מחלק שלל את
 גאים: (כ) משביל על דבר
 ימלא טוב. הנותן לב
 להתבונן על דבריו לשלם
 את דרכיו ימלא טוב: ובוטח
 בה' אשריו. כשהוא מסלם
 דרכיו ורואה בה מנוה שי
 בה סכנה או חסרון כיס
 ובוטח בהקדוש ב"ה ועושה
 הטוב. אשריו הן אשריו
 שלו: (כא) לחכם לב יקרא
 נבון. שלמד חכמה מרבו
 יקרא נבון סוכו שיהיה
 נבון בדברים מסולסל
 בחכמתו ויקראו אותו נבון:
 ומתק שפתים יוסיף לקח.
 כשאלם מטעים דבריו
 לתלמיד וממתיק דבריו
 בטעמים יוסיף לקח:
 (כב) מקור חיים שכל
 לבעליו. וכן פתרון המקרא
 שכל הבעלים מקור חיים
 היא לו: ומוסר אילים.
 ע"י אולת באים להם וכן
 משמעו האולת ייסורין הוא
 לאילים: (כג) לב חכם
 ישכיל פיהו. לבו מלמד את
 פיו לדבר נחות: (כד) כוף
 דבש. מתוק דבש. ברישק"ה
 כלב"ז: אמרי נועם. ד"ת:
 (כה) יש דרך. שהוא ישר
 לפני איש: (כו) עמלה לו.
 לזרבו הוא עמל: כי אכף
 עליו פיהו. כשפיהו כוסהו
 ותובע לו מאכל אז עמלו
 עומדו' לו שאוכל מה שעמל
 כבר: (כז) ועל שפתיו כאש
 לרבת. הרעה כאש שורפת
 על שפתיו עד שמוכא' בפיו
 וגו'. כאש לרבת שורפת כמו
 (יחזקאל)

(טו) באור פני מלך חיים
 ורצונו בעב מלקוש:
 (טז) קנה חכמה מה טוב מחרוץ
 וקנות בינה נבחר מכסף:
 (יז) מסלת ישראלים סור מרע
 שמר נפשו נצר דרכו: *
 (יח) לפני שבר גאון
 וקפני כשלוון גבה רוח:
 (יט) טוב שפל רוח את עניי
 מחלק שלל את גאים:
 (כ) משביל על דבר ומצא טוב
 ובוטח ביהוה אשריו:
 (כא) לחכם לב יקרא נבון
 ומתק שפתים יסיף לקח:
 (כב) מקור חיים שכל בעליו
 ומוסר אילים אולת:
 (כג) לב חכם ישכיל פיהו
 ועל שפתיו יסיף לקח:
 (כד) צוף דבש אמרי נועם
 מתוק לנפש ומרפא לעצם:
 (כה) יש דרך ישר לפני איש
 ואחריתה דרכי מות:
 (כו) נפש עמל עמלה לו
 כי אכף עליו פיהו:
 (כז) איש בלי על כרה רעה
 ועל שפתיו כאש צרבת:

חצי הספר. ענוים קרי. שפחו קרי

איש

(טו) אין דער פֿריינדליכען מיניע דעם קיניגס איזט לעבען, זיינע גנאָדע גלייכט איינער שפעטערעגענוואָלקע.

(טז) ווייזיהייט ערווערבען, איזט פֿיעל בעסער דען גאָלד, פֿערנינפֿטיגע קענטנים, ווינשענסווערטער דען זיל-בער.

(יז) דיא באָהן דער רעכטשאַפֿענען ווייכט דעם אונגליקע אויס,

ווער זיין הייל בעוואָהרען ווילל, בעאַבאַכטע גענויאַ ויינען וועג.

(יח) עטאַלץ קעממט פֿאַר דעם פֿאַלל, האַכמוטה פֿאַר דעם שטורץ.

(יט) בעכסער איזטס אין דעמוטה לעבען ביא בעשיידענען, אַלס בייטע טהיילען מיט שטאַלצען.

(כ) ווער איינע זאַכע רייפֿליך איבערלעגט, ערציעלעט גליק, דאָך הייל דעם, דער גאַטט פֿערטרויעט.

(כא) דער ווייזע ווירד אָפֿט פֿאַן דעם איינזיכטספֿאַללען צו ראַטהע געצאָגען,

דורך אַנגענעהמען פֿאַרטראַג ערהאַלטען זיינע לעה-רען נאַכדרוק.

(כב) פֿערשטאַנד איזט דעם בעזיטצער איינע לעבענסקוועללע, דער טהאַרען גייסעל איזט דיא טהאַרהייט.

(כג) דיא איינערע עמפֿינדונג דעם ווייזען בעלעהרט זיינען מונד,

אונד גיבט נאַכדרוק דעם אינטערריכטע זיינער ליפֿפען.

(כד) פֿריינדליכע וואַרטע זינד וויא האַנגזיים, דער זעלע אַנגענעהם, דעם קערפֿער היילזאַם.

(כה) דער מענש העלט מאַנען וועג פֿיר דען רעכטען, אַם ענדע אַבער פֿיהרט ער צום פֿערדערבען.

(כו) אויך דער טהעטיגסטע שטרענגע זיך דאַן נור איבער-מעסיג אַן,

ווען זיין בעראַרף איהן דאַצו צווינגעט.

(כז) דער נידערטרעטיגע וויהלט דאַן בעזן אויף, אויף זיינען ליפֿפען לאַרערט פֿערצעהרענדעם פֿייער-דער

הוא כמו כופין אותו בדברי חז"ל. (כו) איש בלועל ברה רעה, יחפיר ויבקש למכור רעה בחירו, ואם ימלא דבר רע יהיה על שפתיו כאש אוכלת אש כרגע תלהט כביב. באש צרבה, אש רב הוא כמו שרף בחלוק אומיות דומות.

(טו) באור פני מלך, הוא הייך מפסוק הקודם. (יז) מסלח ישרים, תדע לסור מכל מכשלה ואכן נגף ולכן שומר נפשו נולד דרכו ללכת במסלה הזאת. (יט) טוב שפל רוח, טוב להיות מדוכא מדאגות אשר תשפילה את רוחו עם ענוים, מחלק שלל וגו'. (כ) משכיל על דבר, אס גם אמת כי משכיל על דבר ימלא טוב להגיע אל מפלו, בכל זאת האושר האמתי לא ישיג אך הצוטה בה'. (כא) לחכם לב יקרא נבון, חכם לב הוא אך אשר לבו חפץ בחכמה אס גם לא השיג אותה בכללה, אולם הנבון הוא האיש אשר כבר עש' חיל בכל מדע יקר. ואמר המליך, כי אס הנבון יקרא לחכם לב להתייען עמו, לריך להשתדל להיות לו מתק שפתים אס ירכה להוסיף לקח. (כג) לב חכם, ההרגשות הסנימיות של חכם ישכילו פיהו לדבר נחות, והנה יוסיפו כח ללקח שפתיו. (כו) נפש עמל, בעיקר הכוונה הלכתי בעקבות רש' יורד"ק, אולם למען תת למאמר הזה תוכן מוסרי, כרשתי ענינו, שהזהיר החכ' שגם העומל לא יעמול יותר מדאי, אס לא לעת הצורך, אס אכף עליו פיהו ומלת לו היא לחזק כמו לך לך, הלך לו, ורבים כמוהו; והנה מלינו נפש גם בזרה, אחד נפש (במדבר ל"א כ"ט), וא"כ נוכל לסר' לו ועליו על הנפש ואס גם עמלה בנקב' כמו רוח גדולה וחזק (מ"א י"ט י"א). אכף, הוא כענין כפוף (בן מלך), ואולי הוא כמו כופין אותו בדברי חז"ל. (כו) איש בלועל ברה רעה, יחפיר ויבקש למכור רעה בחירו, ואם ימלא דבר רע יהיה על שפתיו כאש אוכלת אש כרגע תלהט כביב. באש צרבה, אש רב הוא כמו שרף בחלוק אומיות דומות.

(יחזקאל ב"ח) ונכרנו בה כל פנינו: (כח) ונרנן מפריד אף. וע"י ריגונו ותרעומתו מפריד ממנו אלופו של עולם: (ל) עולה עיניו. ל' קרינה וכן איענה עליך עיני (תהלים ל"ג): כלה רעה. כמו כי כלתה אליו הרעה וגו' וגורם לבא רעה לעולם: (לא) צדק לדקה תמלא ע"י הדקה מאריבין ימיהם: (לב) ומושל ברוחו. כובש את ילדו: (לג) בחיק יושל את הגורל. צינו לצין עלמו אדם מעיל גורל: ומה' כל משפטו. לצבור לכל אחד ואחד חלקו:

רן (א) טוב פת חרינה ושלוה בה. טוב היה להקב"ה להחרי' ביתו ועירו והיה בשלוה מעבירותיהן של ישראל: מבית מלא זבחי ריב. שהיו מקריבין זבחי ריב בביתו: (ב) עבד משכיל וגו'. על שהשכיל כ"נ לפסו' ג' פסיעו' לכבודו של הקדוש צ"ה עלה לגדולה ומושל בישראל שהובישו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם. ד"א גר לדיק טוב מאורח רשע ולע"ל יחלק שלל ונחלה בתוך צ"י שנאמר (יחזקאל י"ז) והיה השבט אשר גר הגר וגו': (ג) מצרף לכסף וכור לזהב. המצרף עשוי לזרוף כסף למלאכתו וכן הבור לזקק הזהב אבל הלכות הקב"ה וזקקן וזמן וידע מחשבותם. מצרף לכסף נ"י שורפין בו כסף ועושין אותו מאפר מקלה ע"ג מרם קרוי מצרף. וכור לזהב כלי שורפים בו את הזהב כלי שזוקקין בו את הזהב כמו קדירה שבורה קרוי כור: (ד) מרע. רשע: מקשיב על שפת שקר. מקבל ל"הר ועדי שקר: מזין. מאזין מי שהוא משקר מאזין על לשון הוות: עטרת

(כח) איש תהפכות ישלח מדון ונרנן מפריד אלוף:

(כט) איש חמם יפתה רעהו והוליכו בדרך לא טוב: (ל) עצה עיניו לחשב תהפכות קרץ שפתיו כלה רעה:

(לא) עטרת תפארת שובה בדרך צדקה תמצא:

(לב) טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר:

(לג) בחיק יוטל את הגורל ומיהזה כל משפטו:

יז

(ח) טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב:

(ג) עבד משכיל ומשל בבן מביש ובתוך אחים יחלק נחלה:

(ג) מצרף לכסף וכור לזהב ובהן לבות יהוה:

(ד) מרע מקשיב על שפת און שקר מזין על לשון הוות:

(ח) רעג לרש חרף עשהו שמה לאיד לא ינקה: